Nr 123.

Ankom till Riksdagens kansli den 20 maj 1911 kl. 1 e. m.

Utlåtande, angående regleringen af utgifterna för kapitalökning i hvad angår jordbruksärendena. (1:a Afd.)

Med anledning af de till jordbruksutskottet hänvisade framställningar, som röra utgifter för kapitalökning, får utskottet afgifva följande yttrande och förslag.

Statens affärsverksamhet.

Statens domäners fond.

1:o) I två särskilda inom Andra kammaren väckta motioner hafva framställningar gjorts om anvisande af medel till inköp af skogbärande eller till skogsbörd tjänlig mark. *Ang. medel för skogsköp.*

Sålunda har af herr *G. Kronlund* i motionen nr 78 mom. 2:o föreslagits, att Riksdagen måtte af tillgängliga skogsmedel å extra stat för 1912 anvisa ett belopp af en million kronor att användas för inköp af skogbärande eller till skogsbörd tjänlig mark, samt af herr *C. Lindhagen* i motionen nr 250, att Riksdagen ville för inköp af skogbärande eller till skogsbörd duglig mark anvisa dels på ordinarie stat 1,500,000 kronor och dels af lånemedel 1,500,000 kronor.

Till stöd för dessa framställningar har anförts af

herr *Kronlund:*

»Sedan 1874 har staten för inköp af skogsmark användt köpeskillingarna vid försäljning af en del kronan tillhöriga smärre jordbruksfastig-

heter. Sådana fingo till en början för detta ändamål försäljas, för hvilka årliga arrendeafgiften icke öfversteg 200 kronor. Allteftersom man insåg önskvärdheten och nyttan att bringa allt mera skogsmark i statens hand, sökte man vidga möjligheterna därför, därigenom att man så småningom utsträckte försäljningarna att omfatta större och värdefullare domäner än de förut nämnda. Senast genom Riksdagens beslut 1902 har Kungl. Maj:t medgifvits rätt att sälja sådan kronoegendom, för hvilken erlades en arrendesumma ej öfverstigande 600 kronor och därmed likställda andra kronodomäner med vissa villkor och inskränkningar.

Inkomsterna af dessa försäljningar hafva inbringat staten betydliga belopp, hvilka sålunda tillgodokommit statens skogsinköp. År 1903 inflöto för dylika försäljningar omkring 646,000 kronor, 1904 740,000 kronor, 1905 580,000 kronor, 1906 595,000 kronor, 1907 576,000 kronor, 1908 713,000 kronor, 1909 1,077,000 kronor och 1910 884,000 kronor.

Dessa medel hafva emellertid icke ansetts vara tillräckliga för ändamålet, sålunda beviljades härutöfver för hvartdera af åren 1899, 1900 och 1901 en million femhundra tusen kronor till inköp af skogsmark.

På motion af herr Carl Lindhagen år 1909 föreslog statsutskottet beviljandet af ett anslag af en million kronor för samma ändamål, men detta förslag bifölls icke af Riksdagen.

Då för hvarje år en betydande öfverafverkning äger rum på våra privata skogar och värdet af skogarna samt dessas produkter för hvarje år stegras framträder allt mer och mer såsom en trängande nödvändighet, att staten skyndar sig att medan tid är och innan våra skogar blifva alltför illa åtgångna söka isynnerhet i de skogfattigare delarna af vårt land inköpa så stora arealer skogsmark som möjligt. Det behöfver knappast framhållas, att skogen i statens hand och under en insiktsfull förvaltning bör blifva en aldrig sinande inkomstkälla för vårt land och att densamma bättre och säkrare än i privata händer kan blifva en rikedom äfven för kommande släkten.

1896 års skogskommitté yttrar i detta afseende: »I besittning hos den enskilde ägaren, som i allmänhet kunde sträcka sina beräkningar öfver en jämförelsevis kort tidrymd, löpte skogen fara att anlitas i högre grad, än med uthållig hushållning och markens bibehållande vid full produktionskraft läte sig förenas. Staten åter, hvilken vore afsedd att fortlefva i årtusenden och hade till en af sina viktigaste uppgifter att tillse, att den lefvande generationen så utförde det kulturarbete, som vore den förelagdt, att kommande släktens lifsvillkor ej därigenom försvårades, vore enligt alla länders erfarenhet den yppersta skogsägaren.»

Samma kommitté meddelar därjämte att under det exempelvis i Tyska riket staten vore ägare till 32,7 procent, Ryssland 60,3 procent, Finland 44,5 procent, i Sverige staten endast vore ägare till 19,5 procent af all skogsmark. Vidare meddelar kommittén, att under det staten i Norrbottens län vore ägare till 47,3 procent, i Västerbotten 36,6 procent, i Kopparbergs län 18 procent, staten i öfriga län med några få undantag icke vore ägare till 10 procent af all skogsmark därstädes.

Det är enligt mitt förmenande synnerligen beklagligt, att dessa delar af landet i så ringa grad vore i åtnjutande af det skydd mot farorna af en underhaltig hushållning med de privata skogarna, som statsskogarna erbjöde. Att särskildt där bringa allt med skogsmark i statens hand blefve, såsom skogskommittén också framhåller, det verksammaste medlet till bibehållande och utvecklande af den nationalrikedom, som naturen gifvit oss i våra skogar likasom ock staten därmed också beredde skogfattigare orters inbyggare trygghet mot alltmera växande skogsbrist.

För att bereda staten medel till fortsatt och förökade inköp af skog, torde man böra vidga de möjligheter till ernående af medel för dessa skogsköp, som förut anlitats. Sålunda borde man vid försäljningen af kronodomäner icke hålla sig inom det förut angifna arrendevärde 600 kronor, utan medgifva, att försäljning finge ske af sådana domäner som hade ett arrendevärde ej öfverstigande 800 kronor.

Detta kan ju ej gärna anses vara något brådstörtadt steg, då Kungl. Maj:t redan 1902 föreslog försäljningsgränsen till 700 kronor.

Det är ju gifvet, att de för skogsköp till buds stående medel härigenom i betydlig mån ökas, men jag håller före, att det belopp, som årligen härigenom inflöte, ändock icke motsvarade behofvet.

För närvarande inneligger anbud om försäljningar af skog till ett vida större belopp än inköpsmedel finnes, och sålunda har förhållandet varit de närmast föregående åren. Många värdefulla skogar torde staten hafva gått miste om genom brist på medel. Det synes mig därför kunna ifrågasättas, huruvida icke Riksdagen borde, isynnerhet i tider då statskassan icke är så ansträngd som under närmast föregående år, borde anvisa ytterligare medel för statens skogsinköp. I sådant afseende synes man lämpligen af behållna skogsmedel böra anvisa ett visst belopp af exempelvis en million kronor.

Äfven efter anslående af dessa medel torde man icke med skäl kunna säga, att skogsförvärfven ske med för hastig fart.

Herr Lindhagen meddelade i sin motion 1909 att, enligt jägmästaren C. A. Hallgrens uträkning, det med bibehållande utaf dåvarande anslags-

belopp skulle åtgå 556 år innan vi finge ett så stort procenttal som Tyskland eller 32,7 procent»; samt af

herr *Lindhagen:*

»Skogskommittén framhöll i sitt år 1899 afgifna betänkande, att man ej kan vänta några tillfredsställande resultat af den privata skogshushållningen, hvaremot staten enligt alla länders erfarenhet vore den yppersta skogsägaren. Fortsatt inköp af skogsmark i så stor utsträckning, som vore förenlig med försiktig statshushållning, ansåg kommittén därför i främsta rummet vara, hvad från det allmännas sida borde göras för främjande af landets skogshushållning.

Staten uppköper också sedan många år tillbaka årligen åtskillig skogsmark för att däraf bilda kronoparker. Hufvudsyftet därmed torde hitintills mindre afsett att bringa missvårdad mark i kultur utan mer att tillgodose det obestridliga gagnet af statsskogar i allmänhet.

I nuvarande för skogens framtid i vårt land så brydsamma tider bör staten dessutom ha en särskild förpliktelse att omedelbart med sina större resurser verka för att ödemarkerna blifva fruktbringande. I all synnerhet gäller detta alla de stora, af ålder kala markerna, som finnas på så många ställen.

En tredje anledning till skogsköp har staten i det fall, då genom inköp af hemman, tillhöriga bolag eller enskilda skogsspekulanter, kan uträttas något för att hemmanen skola tjäna sina ursprungliga ändamål att vara ett direkt stöd för befolkningen. Detta förhållande gäller i synnerhet i Norrland men äfven på många andra orter. Särskildt vore det på sin plats, att kronan trädde emellan, då sådana skogshemman i bolags ägo utbjudas till försäljning.

En fjärde anledning till statsköp af skogsmark ligger i förpliktelsen för staten att hjälpa bönder i norra delarne af riket med kostnaderna för skiften af de stora marker, de fått af kronan. Norrlandskommittén föreslog lån för ändamålet. Nästan ännu bättre är att, såsom ibland också begäres, staten köper igen en del af skogsmarken. Stora delar af exempelvis Härjeådalen ha frångått bönderna och tillfallit bolagen, därför att staten här ej haft någon omtanke.

Inköp af skogsmark för ofvannämnda olika ändamål, af hvilka de tre sista äfven främja den första, kosta dock penningar. För detta syfte har alltifrån 1874 varit anvisad köpeskillingen för försålda mindre kronodomäner. Det högsta beloppet af dylika köpeskillingar inflöt år 1899 med 1,256,147 kronor, och intet annat år ha medlen uppgått till en miljon. År 1906 utgjorde de 629,111 kronor. Detta är ju alldeles för obetydliga belopp, om man skall i god tid vinna något afsevärdt för

landet i ett så omfattande ändamål; en mängd fördelaktiga anbud på lämpliga inköp af skogsmark får också domänstyrelsen afvisa i brist på medel. För hvartdera af åren 1899, 1900 och 1901 anvisades också extra anslag å 1,500,000 kronor för inköp af skogbärande eller skogsbördig mark. I anledning af att anslaget sedan indrogs, yttrade jordbruksministern, att »det varit ytterst motvilligt, som han af hänsyn till de stora kraf, som för andra ändamål för närvarande ställas på statskassan», sett sig nödsakad afstå från att påyrka förnyelse af anslaget. Enligt en uträkning, gjord för några år sedan af jägmästaren C. A. Hallgren, skulle med bibehållande af de nuvarande anslagsbeloppen det åtgå 556 år, innan vi finge blott så stort procenttal statsskogar, som då fanns i Tyskland, där procenten var 32,7.

Utom penningar behöfs för affärer också enkla former. I detta senare afseende är kronan som bekant efterblifven. Några inrop på auktion lär icke kunna anordnas, och i öfrigt tar det så många omgångar, innan en inledd affär kan afslutas, att det ofta blir svårt både att få en god affär på hand och att kunna få behålla den till afgörandet. Ett exempel på hvad kronan härigenom kan gå förlustig anfördes i en motion år 1903 om uthålligt skogsbruk på större privatskogar.

Just den omständigheten, att krafven på statskassan alltmera hopa sig, utgör en uppfordran för staten att särskildt lägga sig vinn om dylika utgifter. De äro nämligen ägnade att för framtiden tillföra statsverket mångdubbelt större inkomster. Utsikten att af skogsdomäner kunna påräkna en stor och växande inkomst är en synnerlig styrka för budgeten. I ett skogsland som Sverige, hvars ekonomiska framtid till så stor del hvilar på skogarne, borde det vara en gifven sak att i staten bland ordinarie utgifter alltid återfinna en afsevärd post af ifrågavarande slag. Att förmena sig ej hafva råd till dylika utgifter är detsamma som en förklaring, att svenska statsverket ej har råd att skaffa sig varaktiga inkomster.

Årsvinsten af försålda kronodomäner är som sagdt för obetydlig för ändamålet, och en gång utsinar den källan alldeles. Det är fara värdt, att om den ifrågasatta utgiftsposten ej beredes en varaktig plats i tid, kommer kanske aldrig att finnas något utrymme för densamma inom budgeten. Dessutom är det dålig statsekonomi att söka anskaffa erforderliga medel till skogsköp genom realisationer, på sätt som sker, af kronans jordbruksdomäner. Hufvudsaken blir då att däraf erhålla så stora köpeskillingar som möjligt. Ingen omtanke ägnas åt, att jord-

bruket kommer på rätt sätt i de rätta händerna och att åtföljande skog förblir sparad åtminstone till jordbrukets husbehof.

Slutligen är det af vikt, att vederbörande hafva någorlunda ordentligt med medel att röra sig med, om man vill göra fördelaktiga skogsaffärer. Staten kan ej räkna på att en enskild persons anbud skall stå sig i långa tider, till dess man hunnit göra besparingar i anslaget eller få nya anslag beviljade.

Af väsentligen dessa skäl yrkades i en motion vid 1907 års riksdag, att ett anslag å 1,500,000 kronor måtte för året anvisas för inköp af skogbärande eller till skogsbörd duglig mark, och beviljade Riksdagen 500,000 kronor för ändamålet.

Enahanda yrkande upprepades vid 1908 års riksdag och tillstyrkte statsutskottet äfven då ett anslag af 500,000 kronor, men vid sakens behandling i Första kammaren inlade finansministern märkligt nog en nitisk protest emot utskottets hemställan. I anledning däraf återremitterades ärendet till utskottet, som tog sådant intryck af finansministerns betänkligheter, att det icke vidare hittade några tillgångar för ändamålet. Det nya utlåtandet blef därför afstyrkande, och detta bifölls slutligen af Riksdagen.

I en framställning den 31 oktober 1908 till Kungl. Maj:t framhöll därefter domänstyrelsen det trängande behofvet af särskildt anslag till statsinköp af skogbärande eller till skogsbörd tjänlig mark. Det upplystes, att därtill då fanns disponibla nära 900,000 kronor, under det att till inköp voro hembjudna närmare 25,000 hektar, belägna inom aderton särskilda län, för en fordrad köpeskilling af omkring 4,000,000 kronor. Dessutom hade enskilda skogsägare muntligen förklarat sig önska hembjuda kronan till inköp skogsegendomar för sammanlagdt flera miljoner kronor, hvilka anbud styrelsen dock för det dåvarande ej ansett sig kunna mottaga. Det vore ock till synnerlig fördel för staten, sade styrelsen, att kunna antaga flertalet af de förstnämnda markanbuden. Tidpunkten vore för öfrigt gynnsam för kronan att för rimligt pris inköpa skogbärande eller till skogsbörd tjänlig mark. Med hänsyn till den alltför hänsynslösa afverkning eller skogsköfling, som alltjämt försiggår å många enskildes skogar, måste ur allmän synpunkt också anses vara synnerligen lyckligt och önskvärdt, att afsevärda, öfver hela landet fördelade områden bringas under statens ägo och alltså äfven under rationellt och uthålligt skogsbruk. Styrelsen hemställde därför, att anslag å en miljon kronor må beredas till markinköp, äfvensom att köpeskillingarne för försålda kronoegendomar måtte jämväl få fortfarande användas därtill.

Denna framställning föranledde emellertid ingen framställning från regeringen till 1909 års riksdag, vid hvilken därför i stället ånyo motionsvis yrkades, att för ändamålet måtte anvisas dels på ordinarie stat 500,000 kronor och dels af lånemedel 2,500,000 kronor. Statsutskottet tillstyrkte ett anslag af 1,000,000 kronor att utgå från riksgäldskontoret, men denna hemställan afslogs vid gemensam votering.

Af alla ofvan framförda grunder synes det mig för det första vara en principsak för vårt skogsland, att i riksstatens ordinarie utgiftsstat alltid bör finnas ett anslag för ifrågavarande ändamål.

Men dessutom måste ifrågasättas, om ej just inköp af skogsmark, särskildt under nuvarande af domänstyrelsen framhållna förhållanden, rätteligen och lämpligen böra till sin hufvudsakliga del kunna i brist på andra tillgångar bestridas af lånemedel, och detta med minst lika mycket fog, som dylika medel användas till inköp af vattenfall, malmberg (Svappavaara) och kanalanläggningar (Trollhättan) samt till järnvägsbyggnader, telefonanläggningar o. s. v. Ändamålet är nämligen i högsta grad produktivt för staten. Det skapar nya värden genom varaktig skogsvård och det allmänna en stadig inkomst, som säkerligen skall alltjämt tillväxa i följd af skogsprodukternas stigande framtidsvärden. Beloppet torde lämpligen kunna anpassas väsentligen med ledning af domänstyrelsens ofvannämnda uppgifter.

Det torde emellertid böra betonas, att staten ej får betala hvad som helst som fordras i köpeskilling utan bör inlåta sig på skogsaffärer företrädesvis när prisen kunna sägas vara billiga. Och vidare får icke ifrågakomma att, såsom ibland sker, staten, innan det sista ordet ännu är sagdt, för högsta pris återköper rekognitionsskogar, som den låtit gå sig ur händerna för en spottstyfver.

På grund af hvad sålunda anförts och då behof af medel för inköp af skogsmark fortfarande förefinnes, hemställes, — — — — —.»

Utskottet.

Skogarna torde måhända vara den af vårt lands naturtillgångar, som är af största betydelsen för landets ekonomiska välfärd, och detta ej blott i närvarande stund utan, på grund af deras, rätt skötta, egenskap af beständighet, säkerligen i än högre grad för kommande tider, då de döda naturtillgångarna, såsom malmfyndigheterna m. m., blifvit i större eller mindre grad utnyttjade. Att skogar i största möjliga omfattning innehafvas af staten är därför af utomordentlig vikt ej endast ur synpunkten af statens eget finansväsende utan jämväl, på grund af den större omsorg för själfva skogskapitalets bestånd som kan förutsättas hos staten, för nationalhushållningen i allmänhet. Då nu

staten, ehuru visserligen under en följd af år skogsinköp för dess räkning ägt rum, endast i de två nordligaste länen äger en mera afsevärd del, inemot hälften, af skogsmarken, men däremot inom landets öfriga delar förfogar öfver sådan mark blott i jämförelsevis mycket ringa omfattning, är det uppenbarligen af största vikt, att skogsmark för statens räkning fortfarande inköpes samt att tillräckliga medel finnas att för sådana förvärf tillgå. Och därvid är gifvetvis, för att ökningen af statens skogskapital må kunna fortgå raskare än hittills skett samt markinköpen må kunna ordnas på för kronan fördelaktigaste sätt, af stor betydelse att medel för inköpen inflyta någorlunda regelbundet och till tämligen afsevärda belopp. Hvad särskildt beloppen af medlen beträffar får vid tillmätandet däraf ej förbises den omständigheten, att stora skogsköp i allmänhet ställa sig fördelaktigare än mindre. Ty dels blir inköpspriset därvid på grund af det fåtal spekulanter, som vid försäljning af ett större område kan påräknas, gifvetvis väsentligt lägre, i synnerhet om kontant betalning bjudes, än om samma areal inköpes i flere mindre poster och dels ställer sig för kronan förvaltningen af ett inköpt mindre område, därest ej detta råkar ligga invid eller i nära grannskap af någon under skogsstatens förvaltning stående skog, alltför kostsam.

Såsom ofvan antydts har redan under en följd af år skogsinköp för kronans räkning ägt rum. Sålunda har för nämnda ändamål alltsedan år 1874 disponerats köpeskillingarna för försålda mindre kronodomäner. Därjämte har Riksdagen för samma ändamål anvisat dels på extra stat för år 1901 ett belopp af 1,500,000 kronor och dels af skogsmedel vid hvardera af 1899 och 1900 årens riksdagar 1,500,000 kronor samt vid 1907 års riksdag 500,000 kronor.

Beträffande beloppen af köpeskillingarna för försålda kronoegendomar under hvart och ett af åren 1895—1910 och den under samma tid för kronans räkning inköpta skogsmarken samt den jämväl under samma tid kronan till inköp hembjudna mark och för densamma begärda pris, får utskottet meddela följande uppgift:

År.	Under året inleverade medel för försålda kronoegendomar.		Sammanlagda köpeskillingar för under året *afslutade* markförvärf åt kronan.		Under året *afslutade* markinköp, areal:						Ungefärliga arealen af samtliga staten till inköp hembjudna marker, hvarom fråga under året slutbehandlats.[1]		Ungefärliga beloppet af begärda köpesummorna för sålunda hembjudna marker, hvarom fråga slutbehandlats under året.[2]	
					inägor		utmark		summa					
	Kronor.	ö.	Kronor.	ö.	har.	ar.	har.	ar.	har.	ar.	Summa har.		Summa kronor.	
Balans från 1894	349,254	49												
1895.....	871,598	30	520,000	—	1,032	93	7,544	39	8,577	32	35,021	—	2,317,900	—
1896.....	959,230	52	218,389	62	237	46	3,017	12	3,254	58	7,548	—	338,200	—
1897.....	965,667	91	383,595	—	677	78	6,496	87	7,174	65	7,589	—	490,600	—
1898.....	905,443	49	1,676,657	76	2,154	03	34,788	30	36,942	33	12,950	—	713,100	—
1899.....	1,256,147	76	3,173,716	—	5,376	72	49,827	80	55,204	52	11,724	—	1,210,800	—
1900.....	756,063	49	2,501,057	88	2,455	11	30,729	11	33,184	22	29,280	—	3,762,100	—
1901.....	923,357	36	1,361,700	50	1,630	53	11,304	40	12,934	93	27,626	—	3,748,200	—
1902.....	740,413	95	960,939	—	907	77	11,669	87	12,577	64	24,219	—	3,515,900	—
1903.....	677,369	16	1,778,532	—	1,355	77	18,236	82	19,592	59	35,082	—	1,793,500	—
1904.....	912,037	14	793,611	—	514	31	5,380	53	5,894	84	55,534	—	6,445,700	—
1905.....	565,233	69	354,425	—	389	17	3,366	92	3,756	09	75,084	—	4,809,300	—
1906.....	629,111	61	407,287	50	392	42	4,652	49	5,044	91	27,114	—	2,214,200	—
1907..... ..	783,154	51	1,572,066	18	1,062	45	19,489	95	20,552	40	34,673	—	2,449,700	—
1908.	1,094,218	80	772,282	—	268	38	9,175	74	9,444	12	29,261	—	3,380,600	—
1909.....	1,122,818	51	1,487,405	95	—	—	—	—	8,433	17	32,269	—	4,072,900	—
1910.....	985,579	52	785,854	92	—	—	—	—	6,381	38	44,749	—	3,825,050	—

[1]) Anbuden innehålla stundom ej uppgift om arealen af den utbjudna marken. Sådan mark ingår ej i de här uppgifna summorna, såvida inköp ej kommit till stånd.

[2]) Anbuden innehålla stundom ej uppgift om den begärda köpeskillingen. Beloppet af sådan köpesumma ingår ej i här lämnad uppgift, såvida ej köp kommit till stånd.

Af ofvan intagna tabell framgår, att kronans skogsköp någorlunda motsvarat de gjorda hembuden endast de tidsperioder, då af Riksdagen för ändamålet beviljade extra medel varit tillgängliga eller kunnat påräknas, under det att eljest till kronan hembjuden skogsmark till största delen ej kunnat till kronan förvärfvas, vid hvilket förhållande denna

mark sannolikt öfvergått i privata skogsspekulanters ägo. Vidare framgår af tabellen, att ganska afsevärda belopp utöfver de för försålda kronoegendomar inflytande köpeskillingarna erfordras för att kunna utnyttja hembuden. Så stort belopp som af herr Lindhagen föreslagits torde emellertid icke lämpligen böra för ändamålet bindas, utan synes det af herr Kronlund ifrågasatta beloppet, 1,000,000 kronor, kunna anses tillfyllestgörande under förutsättning, att detsamma kan under en följd af år för ändamålet påräknas. Äfven denna utgift är visserligen betydlig men synes dock utskottet stå i rimligt förhållande till statsverkets inkomster af skogsmedlen, i afseende å hvilka medel utskottet i detta sammanhang tillåter sig meddela följande uppgift:

	Statsverkets skogsmedel:			
	influtna		beräknade	
år 1899	5,220,477: 22	kronor	4,000,000: —	kronor
» 1900	8,200,757: 52	»	4,600,000: —	»
» 1901	7,645,496: 22	»	5,800,000: —	»
» 1902	6,106,881: 80	»	7,000,000: —	»
» 1903	8,632,531: 68	»	7,000,000: —	»
» 1904	8,294,132: —	»	7,500,000: —	»
» 1905	7,464,609: 05	»	7,500,000: —	»
» 1906	8,638,888: 06	»	7,500,000: —	»
» 1907	9,922,569: 21	»	7,800,000: —	»
» 1908	9,491,157: 24	»	8,000,000: —	»
» 1909	8,707,128: —	»	8,500,000: —	»
» 1910	10,908,939: 67	»	9,000,000: —	»

På grund af det ofvan anförda, och då det torde tillkomma statsutskottet att afgifva förslag beträffande sättet för anskaffande af de medel, som för ifrågavarande ändamål kunna varda af Riksdagen anvisade, får utskottet hemställa,

att Riksdagen, i anledning af förevarande motioner, må för inköp af skogbärande eller till skogsbörd tjänlig mark för år 1912 anvisa ett belopp af 1,000,000 kronor.

Statens utlåningsfonder.

Nya odlingslånefonden.

2:o) I en till Riksdagen den 24 mars 1911 aflåten proposition, nr 187, har Kungl. Maj:t under åberopande af bilagdt utdrag af statsrådsprotokollet öfver jordbruksärenden för samma dag föreslagit Riksdagen att till kapitalökning för odlingslånefonden för år 1912 anvisa ett anslag af 524,000 kronor att utgå af lånemedel. *Odlingslånefonden.*

Till berörda statsrådsprotokoll har departementschefen i ärendet anfört följande:

»Tid efter annan, senast enligt underdånig skrifvelse den 26 maj 1908 för åren 1909—1913, har Riksdagen medgifvit, att till odlingslånefonden finge årligen ej mindre ingå de till statskontoret inflytande annuiteter å odlingslån, än äfven af riksgäldskontoret, i mån af behof och uppå rekvisition af Eders Kungl. Maj:t, öfverlämnas medel till så stort belopp, som jämte de till fonden ingående annuiteter kunde erfordras till fyllande af högst en miljon kronor årligen. Riksgäldskontoret skall af fondens medel erhålla godtgörelse för den ränteutgift, som genom lånemedlens öfverlämnande till fonden för riksgäldskontoret förorsakas.

De bestämmelser, som nu gälla för utlåningsrörelsen, återfinnas i nådiga kungörelsen den 14 juni 1901 (Sv. förf.-saml. nr 44). De utlämnade lånen äro under de tre första åren räntefria. Under de tre därpå följande åren beräknas en ränta af 3,6 procent å lyftade belopp, hvilken ränta vid tidsperiodens slut lägges till den beviljade lånesumman. Å det sålunda uppkommande kapitalbeloppet erlägges från och med sjunde året efter första lyftningsdagen, till dess lånet blifvit slutbetaldt, en annuitet af 6 procent, däraf såsom ränta 3,6 procent å det oguldna kapitalbeloppet.

Å fonden uppdebiteras alltså dels räntor att tilläggas kapitalet, hvilka år 1909 uppgingo till 54,805 kronor 85 öre, och dels för amorteringstiden belöpande räntor, hvilka samma år utgjorde 364,602 kronor 72 öre. Dessa senare räntor hafva, såsom af det nyss sagda framgår, upplupit jämväl å kapital, som bildats af räntor för lån under fjärde—sjätte året från lyftningsdagen.

Jämlikt de af Eders Kungl. Maj:t genom beslut den 30 december 1910 godkända grunder för en förändrad uppställning af riksstaten skulle beträffande odlingslånefonden inträda den förändring, att riksgäldskontorets fordringar å fonden skulle öfvertagas af statsverket och det i fonden placerade statskapitalet odeladt bokföras som tillgång å fonden, under det att riksgäldskontoret finge af det förslagsanslag, som uppföres å riksstaten till förräntning af statsskulden, bestrida sina ränteutgifter för de medel, som tillhandahållits fonden. Vidare böra efter genomförandet af budgetreformen de för amorteringstiden belöpande räntor å hvarje utlämnadt lån från fonden tillföras statsverket.

Dessa räntor hafva i statskontoret beräknats för år 1912 uppgå till 300,000 kronor; och har vid beräkningen af statsverkets inkomster för nämnda år detta belopp upptagits såsom nya odlingslånefondens afkastning.

Såsom redan är erinradt, har Riksdagen, enligt åberopade underdåniga skrifvelse den 26 maj 1908, medgifvit en utlåning från fonden under år 1912 af 1,000,000 kronor. Efter budgetomläggningen kommer emellertid, enligt från statskontoret meddelad uppgift, 332,000 kronor att under sagda år tillföras fonden i form af amortering å dess egna lån och 144,000 kronor i annuiteter från äldre odlingslånefonden. Det erfordras alltså ytterligare 524,000 kronor för att fonden skall under år 1912 kunna fylla en utlåning af 1,000,000 kronor.

De bestämmelser, som för tiden efter år 1911 meddelats dels om läggandet till fondens kapital af de till statskontoret inflytande annuiteterna å från fonden utlämnade odlingslån, i den mån dessa annuiteter utgöras af räntebetalningar, dels om fyllnadsmedels tillhandahållande från riksgäldskontoret i annan omfattning, än hvad här ofvan angifvits, dels slutligen om räntebetalning till riksgäldskontoret, torde vid budgetreformens genomförande få anses hafva förfallit; och får jag alltså, i anslutning till mitt anförande till statsrådsprotokollet den 13 januari 1911 i fråga om kapitalökning åt, bland andra, ifrågavarande lånefond, hemställa, att Eders Kungl. Maj:t måtte i nådig proposition föreslå Riksdagen att

till kapitalökning för odlingslånefonden för år 1912 anvisa ett anslag af 524,000 kronor att utgå af lånemedel.»

Det af departementschefen åberopade anförandet till statsrådsprotokollet den 13 januari 1911 i fråga om kapitalökning åt vissa lånefonder, hvilket anförande jämväl omförmäles i följande punkter, är så lydande:

»Enligt Eders Kungl. Maj:ts nådiga beslut den 30 december 1910 skola i riksstaten för år 1912 bland statsverkets inkomster upptagas jämväl inkomsterna af, bland andra, följande produktiva fonder, nämligen:

Nya odlingslånefonden,
Egnahemslånefonden,
Fiskerilånefonden,
Norrländska nyodlingsfonden,
Jordförmedlingsfonden.

Beträffande särskildt egnahemslånefonden tillåter jag mig erinra, att under nionde hufvudtiteln plägat på senare tid å extra stat anvisas vissa belopp såsom förvaltningsbidrag till egnahemslåneförmedlare. Dessa bidrag torde för framtiden böra i budgethänseende betraktas såsom driftkostnader för nu ifrågavarande fond och afräknas å fondens afkastning. Enligt af mig verkställd beräkning skulle för år 1912 sålunda erfordras såsom sådana driftkostnader för egnahemslånefonden ett belopp af 110,000 kronor.

Då jag emellertid har för afsikt att inom den närmaste tiden hos Eders Kungl. Maj:t göra framställning om äskande hos Riksdagen af den för enhvar af nämnda fonder under år 1912 erforderliga kapitalökning och jag därvid äfven lärer få tillfälle närmare ingå på frågan om driftkostnader för egnahemslånefonden, hemställer jag för närvarande allenast, att Eders Kungl. Maj:t behagade föreslå Riksdagen,

att i afbidan på de nådiga propositioner i dessa afseenden, Eders Kungl. Maj:t må komma att framlägga för Riksdagen, såsom kapitalökning under år 1912 tillsvidare beräkna:

för Nya odlingslånefonden	kronor	524,000: —
» Egnahemslånefonden	»	5,000,000: —
» Fiskerilånefonden	»	116,000: —
» Norrländska nyodlingsfonden	»	210,000: —
» Jordförmedlingsfonden	»	800,000: —»

Utskottet.

Såsom af statsrådsprotokollet framgår innebär ifrågavarande anslagskraf endast en tillämpning af budgetreformen å ett af Riksdagen förut fattadt beslut, hvadan utskottet hemställer,

att Riksdagen må till *kapitalökning för odlingslånefonden* för år 1912 anvisa ett anslag af 524,000 kronor.

Beträffande sättet för medlens anskaffande torde statsutskottet framdeles komma att afgifva förslag.

Ifrågasatt ny odlingslånefond.

Motion ang. en ny odlingslånefond.

3:o) I en inom Första kammaren väckt motion, n:r 56, har friherre *J. Gyllenstierna* föreslagit, att Riksdagen ville besluta att i underdånig skrifvelse anhålla, det Kungl. Maj:t täcktes efter vederbörlig utredning framlägga förslag till bestämmelser om upprättande af en ny odlingslånefond för hela riket samt om afsättande af nödiga medel till en dylik fond.

Till stöd härför har motionären anfört följande:

»Jordfrågan är utan gensägelse en af de viktigaste samhällsfrågor, som inom den närmaste tiden vänta sin lösning.

I samband med denna bör frågan om frambringande af ökad afkastning från jorden äfven blifva föremål för statsmakternas åtgöranden.

Det gäller härvidlag nämligen icke allenast arbetskraft utan äfven tillhandahållande af rörelsekapital.

Att staten bör träda hjälpande emellan vid odlingsföretag är fastslaget ända sedan år 1883 genom inrättande af odlingslånefonden. Denna jämte senare tillkomna mindre anslag i samma syfte äro emellertid endast afsedda för vattenafledningsföretag och bära således ej fullt skäl för namnet och äro dessutom genom bestämmelserna för deras användande svåråtkomliga för mindre odlingsföretag och därför ej tillräckligt anlitade.

Det är erkändt att flertalet af våra jordbruk, äfven de s. k. mindre, innehålla för stora arealer för att med det kapital, som står ägarne till buds, kunna uppdrifvas till största möjliga produktion. Man arbetar på att stycka jorden men förbiser det naturliga sättet, som är att förhjälpa ägaren till att genom ökad odling kunna bereda bergning från egendomen äfven åt sina barn och vid öfverlämnandet kunna uppdela den på dessa.

Då jag nu, med hänvisning till motiveringen för min motion i samma syfte år 1909 nr 54, ånyo bringar frågan på tal, beror detta på att, med den sammansättning, som landstingen nu fått, där redan framkommit framställning om bidrag till nyodlingar, hvilket bevisar hur stor vikt och hur stora förhoppningar man sätter härpå.

Men framförallt vågar jag återkomma med förslaget, då Riksdagen nu äger ett jordbruksutskott, som bättre än ett tillfälligt utskott torde kunna beakta jordbrukarnes kraf på statsmakternas kraftiga bistånd till

ordnande af sina kreditförhållanden. Sättet för lånens förmedling torde emellertid böra allsidigt utredas, där frågan i hela sin vidd bör beaktas, nämligen hur tillhandahålla billigt kapital för att göra jorden bärande genom odling, utdikning eller skogsskötsel.»

I den af motionären åberopade motionen, nr 54 i Första kammaren år 1909, hade yrkats att Riksdagen ville besluta att i underdånig skrifvelse anhålla, det täcktes Kungl. Maj:t efter vederbörlig utredning framlägga förslag till bestämmelse om upprättande af en lånefond för hela riket, i lättare åtkomlig form för odling, utdikning och annan jordförbättring, samt om afsättande af nödiga medel till en dylik fond; och hade till stöd härför anförts:

»Kändt är att af Sveriges jord befinna sig stora vidder till följe af bristande utdikning i sådant skick, att de icke bära vare sig skog eller jordbruksprodukter. Andra kanske lika stora områden ligga öde af annan anledning bevuxna med ljung eller lika värdelösa växter.

Då hela ägovidden efter Sveriges officiella statistik i afrundade tal är 41 millioner hektar, utgöres däraf omkring 21 millioner af skogbärande mark. Af återstående uppgår odlad mark och naturlig äng tillsammans endast till 5 millioner, således 15 millioner hektar jord, som för närvarande är värdelös. Af dessa bör man väl kunna beräkna, att minst en tredjedel kan på ett eller annat sätt bringas i kultur, och äfven förr eller senare kommer att göra det. Men äfven på den ofvan beräknade odlade och skogbärande marken återstår mycket att göra för att höja dess bärkraft.

Det torde vara ostridigt, att en ökning af jordens afkastning äfven om den frambringas med lånade medel i hög grad verkar välgörande på landets ekonomiska förhållanden, då det däremot icke alltid är säkert, att den som verkställer arbetet skördar någon vinst. För statsmakterna föreligger därför om icke en skyldighet, så dock ett behof, som bevisar klok omtanke om framtiden, att i möjligast utsträckta grad och på billigaste villkor tillhandahålla medel för dem, som vilja offra tid och arbetskrafter på jordens kultivering. Nutidens jordbruk kräfver för att gifva högsta möjliga afkastning ett rörelsekapital, som i de flesta fall saknas hos dess innehafvare.

Hvad har hittills åtgjorts härvidlag? Odlingslånefonderna och frostminskningsanslagen äro afsedda för större odlingsföretag och kräfva, innan bidrag från dem kunna erhållas, förarbeten och utredningar, hvilka icke af hvem som helst kunna åstadkommas. Enligt uppgift hafva härtill anslagna medel under sista året till fullo disponerats. Premieringen af småbruk och utlämnande af premielån kan visserligen

i många fall anses som en indirekt hjälp till höjandet af jordens alstringsförmåga, men dels är ansökningsrätten inskränkt till brukare af mindre än 12 hektar åker, dels fordras andra betingelser för att kunna få del af dessa anslag, hvilka ofta icke kunna uppfyllas, särskildt af dem som mest äro i behof af hjälp. Premieringen af odlingsföretag är inskränkt, antagligen för att anslaget skall räcka till för brukare af endast 6 hektar. Skogsvårdsstyrelserna hafva icke medel tillräckliga för kultivering af våra oändliga kalmarker eller utdikning af de stora vidderna försumpad mark.

Om någon anser, att dessa hittills anslagna medel äro under nuvarande förhållanden tillräckliga och stå fullt i proportion med öfriga för landets utveckling och uppehållande nödiga utgifter, så ber jag få uttala som min uppfattning, att han icke tillräckligt klart ser sakens stora innebörd. Sant är, att man icke med konstlade medel bör framkalla en kultur, som sedan kanske icke kan bibehållas, men med den alltjämt ökade efterfrågan på lifsförnödenheter och andra jordbruksalster lär man icke behöfva befara detta. Jag tänker nu icke endast på de stora öde markerna, där utom penningar äfven kommer den stora svårigheten att skaffa folk. Närmast föreligger ett stort behof för de allra flesta af våra mindre hemmansägare och landtbrukare, särskildt i sämre lottade trakter, hvilka, med sina ännu mången gång allt för stora arealer under eget bruk, ej uteslutande genom sitt eget arbete kunna bringa dessa till högsta afkastning, att genom legdt arbete utföra diknings-företag eller andra jordförbättringar. Vanligaste formen för detta arbete kan man tänka sig sålunda, att, om hjälp till odlingsföretag kunde bekommas, barnen sättas i tillfälle att stanna i hemmet i stället för att i förtid kastas in till städer och industrisamhällen. Genom familjens förenade arbete skulle egendomen snart nog producera tillräckligt både att föda familjen och amortera skulden.

Den som känner den jordbrukande befolkningen på olika platser och under olika förhållanden, vet, att mången ny åker skulle kunna brytas och att det icke alltid är brist på arbetskraft, som är orsaken till att det icke göres. Jag tror mig äfven veta, att många behjärta detta och att det endast är svårigheten att finna en betryggande form för lånens utlämnande, som gör att icke frågan redan är löst. Ett skäl för att frågan just nu bör dryftas är den rådande arbetsbristen i städerna, då det ur social synpunkt är önskligt att återbörda till landsbygden en arbetskraft, som där så väl kan användas. Genom hushållningssällskapens ombuds skrifvelse till Kungl. Maj:t om bildande af en täckdikningslånefond kan väl endast en del af frågan vara väckt till lif och då hushållningssällskapens verksamhetsområden säkerligen äro för

stora för att rätt kunna kontrollera lånesökandes ekonomi, medlens behöflighet och rätta användning, deras ansvarighet redan hårdt anlitad af egnahemsrörelsen, och arbetstiden för deras förtroende- och tjänstemän ej kan räcka till för de besiktningar, som erfordras, synas mig lånen på annat sätt böra förmedlas, exempelvis af kreditföreningar, bildade på andelsprincipens grund, eller af kommunerna genom kommunalnämnderna eller särskildt utsedda personer. Visserligen kunna kommunerna ej åläggas denna risk, men bör det väl ligga i deras eget intresse att öka jordens produktion och därigenom sin egen bärkraft och sina medlemmars ökade välstånd. Ansvarssummornas storlek bör naturligen liksom öfriga kommunala lån af Kungl. Maj:t pröfvas. Skulle någon ändring af kommunallagarna härför erfordras, borde väl detta icke möta oöfverstigliga hinder. Den af Riksdagen 1906 beslutade norrländska nyodlingsfonden och den af Kungl. Maj:t med anledning af Riksdagens skrifvelse utfärdade kungörelsen angående villkoren för dess användande synes mig vara lämpligaste formen för nytt anslag, afsedt för hela riket med ändrade bestämmelser i den riktning att det kunde användas äfven till förbättrande af redan odlad eller skogbärande mark samt förmedlas äfven genom annan myndighet än hushållningssällskap och landsting.

De stora lifsfrågorna om landets representation, om försvaret, om lagändringar, administration och förvaltning m. fl. hafva en benägenhet att alltför mycket träda i förgrunden för dem, som samlas i politiskt arbete till den grad att icke alltid tillbörligt afseende fästes vid frågor som röra utvecklingen af landets naturliga inkomstkällor, hvilka man dock icke helt bör öfverlämna åt den enskilda företagsamheten att utveckla.

Åtminstone i många trakter af vårt land föreligger här ett verkligt stort behof, och är hela denna fråga af stor räckvidd och utomordentligt stor betydelse för fosterlandets framtida ekonomiska välstånd.»

1909 års utskott.

I öfver denna motion afgifvet utlåtande anförde vederbörande utskott följande:

»Motionären håller före, att från statens sida ännu icke tillräckligt åtgjorts till höjande af vår svenska jords alstringsförmåga.

De statens hjälpkällor, som vid mera omfattande företag stå till buds, nya odlingslånefonden och allmänna frostminskningsanslaget, anser motionären vara omgjordade af alltför många villkor, hvarjämte han anför, att de under det sist förflutna året till fullo disponerats.

Enligt hvad utskottet inhämtat, har af den miljon, som Riksdagen alltsedan år 1883, hvarje gång för fem år, medgifvit få årligen användas till lån enligt vissa allmänna villkor och bestämmelser ur nya odlingslånefonden, under senaste femårsperiod såsom låneunderstöd anvisats:

År 1904	388,050
» 1905	545,700
» 1906	623,550
» 1907	939,500
» 1908	1,272,000

Under sistlidna år har alltså miljonen öfverskridits, men enligt hvad utskottet inhämtat har detta berott på, att två mycket stora torrläggningsföretag, båda på Gottland, på en gång tillstött nämligen Roma- och Storemyr med ett lån af 205,800 och Mästermyra med ett lån af 302,700, hvarför anvisning å påföljande års tillgångar måste gifvas.

Emellertid lärer någon anledning att befara, att någon låneansökan skulle behöfva afslås på grund af bristande medel i denna fond, alls icke förefinnas.

Af allmänna frostminskningsanslaget återstod vid utgången af år 1908 32,350 kronor.

För ensamt Norrland står det norrländska afdikningsanslaget till buds och för Norrland och Dalarne den norrländska nyodlingsfonden.

Till stöd och hjälp för de odlingsföretag, som för småbrukare kunna förekomma, finnes att tillgå det anslag af 50,000 kronor, som numera hvarje år plägar af Riksdagen beviljas, att i första hand användas till understödjande och premiering af sådana mindre odlingsföretag, hvilka icke på annat sätt kunna komma i åtnjutande af statsbidrag. Egnahems-låneinstitutionen är också af den art, att den bör i rätt stor omfattning framkalla nyodlingar. Likaså måste, såsom äfven motionären framhåller, utlämnandet af premielån samt premieringen af småbruk verka eggande för småbrukares odlingshåg.

Otvifvelaktigt är dock, att odlingsföretag till art och omfattning liggande emellan dem, för hvilka nya odlingslånefonden är att tillgå, och den för hvilka småbrukarelånen stå till buds, kunna förekomma, och utskottet vill icke bestrida, att en fond för mellersta och södra Sverige, motsvarande den nu endast för Norrland och Dalarne gällande fonden, skulle bidraga till uppodlande af stora arealer nu obruten mark.

För låns utfående ur den norrländska nyodlingsfonden kräfves ingen invecklad utredning, och denna fond har allt sedan den bildades varit synnerligen hårdt anlitad. Anledningen till att Norrland och Dalarne härutinnan äro mera gynnsamt ställda än öfriga delar af vårt land, torde få sökas däri, att Norrland allmänt på grund af säregna förhållanden anses vara den landsdel, där framför andra ny bygd bör brytas, och att

för Norrland gälla undantagslagar, som i andra hänseenden för denna landsända föreskrifva strängare bestämmelser än nu för öfriga delar af riket äro stadgade.

Att under nu rådande brist på arbetskrafter å landet genom ytterligare lånemöjligheter egga hågen till nyodlingar i större omfattning, synes utskottet emellertid icke vara lämpligt.

I vida delar af Svea- och Göta land är redan nu så mycken åker bruten, att en stor del däraf på grund af bristande arbetskraft icke får den häfd, som vore önskvärd.

Därför synas stora skäl föreligga att i första hand egna den redan brutna jorden en intensivare skötsel, innan med lånta medel den odlade arealen ytterligare ökas, och utskottet håller före, att det är lyckligare, när gårdsinnehafvaren icke företager nyodling i annan ordning än vid lägliga tillfällen och utan anlitande af lånevägen.

Motionären afser äfven, att den af honom föreslagna lagen skulle användas förutom till nyodling och afdikding äfven till »annan jordförbättring».

Motionären erinrar själf om att hushållningssällskapens ombud sistlidet år aflåtit en skrifvelse till Kungl. Maj:t angående bildande af en täckdikningslånefond, och utskottet har inhämtat, att denna fråga är under utredning hos landtbruksstyrelsen.

Någon annan art af hvad motionären afser med »annan jordförbättring», anser utskottet i hvarje fall icke lämpligen, utom hvad småbruk beträffar, böra utgöra föremål för statslåneunderstöd.»

I enlighet med utskottets hemställan föranledde motionen icke till någon åtgärd.

Jordbruksutskottet för sin del har ej funnit anledning till erinran emot hvad sålunda af berörda utskott vid 1909 års Riksdag i ämnet anförts. Och då utvecklingen under de senaste åren torde snarare styrka den i ofvanintagna utskottsyttrande uttalade uppfattningen än i någon mån rubba densamma, har jordbruksutskottet ej kunnat annat än ställa sig afvisande gent emot nu ifrågavarande motion. Utskottet.

I anslutning till hvad 1909 års utskott anfört vill jordbruksutskottet dels meddela att, enligt inhämtade upplysningar, från nya odlingslånefonden anvisades låneunderstöd till belopp af

år 1909	kronor	878,200
» 1910	»	864,100

dels ock erinra därom, att allmänna frostminskningsanslaget af innevarande Riksdag minskats på den grund att detsamma under den tid, det utgått, icke blifvit tillfullo taget i anspråk.

På grund af hvad sålunda i ämnet anförts får utskottet, som håller före, att hvad hittills från statens sida åtgjorts för understödjande af nyodlingar i allmänhet måste anses tillfredsställa rimliga anspråk samt att åtgärderna från det allmännas sida för förbättring af den redan odlade jorden hufvudsakligen böra inriktas på understödjande af täckdikningsföretag, i hvilket afseende förslag torde vara att i sinom tid förvänta från Kungl. Maj:t, hemställa,

att ifrågavarande motion icke må föranleda någon Riksdagens åtgärd.

Egnahemslånefonden.

Egnahemslånefonden.

4:o) I en till Riksdagen den 24 mars 1911 aflåten proposition, nr 189, har Kungl. Maj:t under åberopande af bilagdt utdrag af statsrådsprotokollet öfver jordbruksärenden för samma dag föreslagit Riksdagen att

dels till ökning af egnahemslånefondens kapital för år 1912 anvisa ett anslag af 5,000,000 kronor att utgå af lånemedel,

dels ock besluta, att af inflytande räntor å de från fonden utlämnade lån skall från och med samma år det belopp, som må återstå, sedan fondens driftkostnader blifvit från räntorna bestridda, tillföras statsverket.

Till berörda statsrådsprotokoll har departementschefen i ämnet anfört följande:

»Med bifall i hufvudsak till hvad Kungl. Maj:t i nådig proposition föreslagit angående lån af statsmedel för beredande af tillfälle för arbetare att på landsbygden förvärfva egna hem, medgaf Riksdagen, enligt underdånig skrifvelse den 14 maj 1904, att under åren 1905—1909 finge af Kungl. Maj:t disponeras högst 10,000,000 kronor att såsom statslån tilldelas de hushållningssällskap samt för ändamålet särskildt bildade aktiebolag och föreningar (låneförmedlare), hvilka ville genom utlämnande af egnahemslån bereda mindre bemedlade arbetare tillfälle att på landsbygden förvärfva egna hem, samt bemyndigade riksgäldskontoret att under nämnda år tillhandahålla statskontoret högst 10,000,000 kronor för bildande af en egnahemslånefond att för ofvan angifna ändamål användas.

Enligt underdånig skrifvelse den 28 maj 1908 medgaf Riksdagen, uppå nådig proposition, att till egnahemslånefonden finge under hvart

och ett af åren 1910—1913 ingå de till statskontoret inflytande ränte- och kapitalbetalningar å från fonden utlämnade lån. Tillika bemyndigades riksgäldskontoret att, på rekvisition i mån af behof, till egnahemslånefonden öfverlämna ej mindre för år 1908, utöfver hvad Riksdagens år 1904 fattade beslut angående egnahemslånefonden föranledde, ett belopp af högst 800,000 kronor, än äfven för hvart och ett af åren 1909—1913 medel till så stort belopp, som funnes erforderligt för att tillsammans med till fonden inflytande ränte- och kapitalbetalningar å utlämnade lån samt andra fonden tillhöriga medel *såväl* bestrida den fonden åliggande utgift till godtgörelse åt riksgäldskontoret för den räntekostnad, som genom medels öfverlämnande till fonden för riksgäldskontoret förorsakades, och, under år 1909, bidrag till låneförmedlare för betäckande af för dem genom lånerörelsen uppkommande kostnader och möjliga förluster, motsvarande för hvarje låneförmedlare en half procent af den ej till betalning förfallna kapitalskuld, hvari låneförmedlaren på grund af från fonden utbekomna statslån vid samma års början häftat, *som ock* tillgodose ett årligt lånebehof af 5 miljoner kronor.

I samband därmed fastställdes genom nådiga kungörelsen den 13 juni 1908 förändrade allmänna villkor och bestämmelser för den af staten utöfvade egnahemslånerörelse.

Såsom af det föregående framgår, utgingo förvaltningsbidragen att börja med af fondens medel. Men vid 1909 och 1910 årens riksdagar uppfördes särskilda anslag på extra stat för detta ändamål.

Fondens behållning uppgick vid 1909 års slut till 15,162,902 kronor 40 öre, och dess skuld till riksgäldskontoret till 15,350,359 kronor 10 öre, hvadan fonden utvisade en brist af 187,456 kronor 70 öre.

Enligt de af Eders Kungl. Maj:t genom beslut den 30 december 1910 godkända grunder för förändrad uppställning af riksstaten skall nu fondens ränteafkastning med afdrag af dess driftkostnader beräknas i riksstaten och därmed tillföras statsregleringsfonden, under det att den kapitalförstärkning, som i och för utlåningen är erforderlig, skall uppföras i riksstaten som utgift till kapitalökning och tillföras egnahemslånefonden från statsregleringsfonden. Räntegodtgörelsen från fonden till riksgäldskontoret skall upphöra, under det att riksgäldskontoret skall erhålla medel till förräntningen från det å riksstaten uppförda förslagsanslaget till räntor å statsskulden i sin helhet. Tillika skall det statens kapital, som är i fonden nedlagdt, bokföras som dess tillgång.

De räntor, som skola för fonden debiteras, hafva i statskontoret beräknats för år 1912 uppgå till omkring 950,000 kronor. I fråga om

fondens driftkostnader tillåter jag mig erinra, hurusom jag den 13 januari 1911, vid föredragning af frågan om kapitalökning år 1912 för, bland annat, ifrågavarande fond, för Eders Kungl. Maj:t anmält, att enligt verkställd beräkning skulle för år 1912 erfordras ett belopp af 110,000 kronor till gäldande af förvaltningsbidrag till egnahemslåneförmedlare. I anslutning härtill upptogs också vid beräkningen af statsverkets inkomster afkastningen år 1912 af egnahemslånefonden till 840,000 kronor. Med afseende å fondens förenämnda driftkostnader kommer jag att senare denna dag hemställa om nådig proposition till Riksdagen angående anvisande af anslag för täckande af förenämnda förvaltningsbidrag åt egnahemslåneförmedlare år 1912.

Enligt Riksdagens åberopade underdåniga skrifvelse den 28 maj 1908 har, såsom redan är omförmäldt, medgifvits, att från fonden finge under år 1912 utlämnas lån till ett sammanlagdt belopp af 5,000,000 kronor.

De bestämmelser, som meddelats dels om läggandet till fondens kapital af de till statskontoret inflytande annuiteterna å från fonden utlämnade egnahemslån, i den mån dessa annuiteter utgöras af räntebetalningar, dels om fyllnadsmedels tillhandahållande från riksgäldskontoret till egnahemslånefonden äfvensom om räntebetalning till riksgäldskontoret, torde böra, för så vidt de afse tiden från och med år 1912, i och med den föreslagna budgetreformens godkännande anses förfallna; och får jag alltså, i anslutning till mitt anförande till statsrådsprotokollet den 13 januari 1911 i fråga om framställning till Riksdagen beträffande kapitalökning åt, bland annat, nu ifrågavarande lånefond, hemställa, att Eders Kungl. Maj:t måtte i nådig proposition föreslå Riksdagen att

dels till ökning af egnahemslånefondens kapital för år 1912 anvisa ett anslag af 5,000,000 kronor att utgå af lånemedel,

dels ock besluta, att af inflytande räntor å de från fonden utlämnade lån skall från och med samma år det belopp, som må återstå, sedan fondens driftkostnader blifvit från räntorna bestridda, tillföras statsverket.»

Motion.

Uti ifrågavarande ämne har inom Andra kammaren väckts en motion, nämligen nr 176, däri herr *S. Linders* hemställt, att Riksdagen måtte besluta, det Kungl. Maj:t må för år 1912 — utöfver hvad 1908 års Riksdag till befrämjande af egnahemsrörelsen beviljat — disponera ett belopp af 2,000,000 kronor att i den ordning, som i fråga om lån ur statens egnahemslånefond är stadgadt, utlämnas som statslån till de hus-

hållningssällskap, aktiebolag och föreningar, hvilka godkänts att som låneförmedlare genom utgifvande af egnahemslån bereda mindre bemedlade arbetare eller med dem likställda personer tillfälle att förvärfva egna hem, dock så att ifrågavarande belopp endast får användas till förvärfvande af äldre bebyggda lägenheter.

Till stöd härför har motionären anfört följande:

»Genom lån ur statens egnahemslånefond sattes mindre bemedlade arbetare och med dem likställda under vår nuvarande egnahemsrörelses tidigaste skede i tillfälle att förvärfva äldre redan bebyggda lägenheter. Så sker numera så godt som aldrig. Häremot resa sig visserligen icke några formella bestämmelser i därom utfärdad kungl. kungörelse. Men så äro i stället de praktiska svårigheterna flera och stora.

Låneförmedlarne se i nybebyggda fastigheter, hvilkas åbyggnader ofta äro brandförsäkrade för all framtid, större och mera betryggande säkerhet för sitt ansvar inför staten än äldre lägenheters gamla åbyggnader förmå bereda. Dessutom torde benägenheten, när låneförmedlaren samtidigt sysslar med inköp, styckning och försäljning af jord, kanske själf äfven inköper materialer och bygger, ej just vara stor att utlämna egnahemslån till andra än köpare af deras egna utbjudna lägenheter. Härutinnan anse låneförmedlarne sig vara i sin goda rätt, enär de själfva i första hand äro ekonomiskt ansvariga gentemot staten. Det hela göres så lätt till en ren affärshistoria, precis som för ett brandförsäkringsbolag, hvilket sofrar undan de svagare riskerna och behåller de goda.

Ännu mindre återstår af möjlighet till belånande af äldre, enstaka och aflägset liggande fastigheter, eftersom statens egnahemslånefond ej förfogar öfver tillräckliga medel för att tillfredsställa efterfrågan. Årligen tillföras visserligen fem miljoner kronor, men låneansökningarna nå nära det dubbla. Och de förslag, som hafva varit uppe, om att tillföra fonden ökade summor, hafva af Riksdagen afslagits.

Det synes mig ej vara rätt, att som nu sker endast beteckna nybebyggda lägenheter såsom »nya hem» i egnahemsförordningens mening. Lika viktigt för vårt land är att bevara och upprätthålla de gamla smålägenheterna som att locka fram nya. Men denna utveckling blir farlig i samma mån som det visar sig, att dessa nya lägenheter i själfva verket blifva mindre i storlek och ekonomiskt svagare än de gamla. Det finns bebyggda jordtorp och smålägenheter i tusental inom vårt land, som salubjudas för en jämförelsevis rimlig köpeskilling, medan däremot priset å nyafsöndrade jordområden i regeln är högt uppdrifvet, hvartill kommer dryga kostnader för byggnaders uppförande. En god

del af dessa gamla små jordbrukslägenheter lämnas emellertid att förfalla och gå under, många läggas i sambruk med en närbelägen gård och andra planteras med skog — så har händt till och med kronojord! —

Underligt är sannerligen detta: Här lämnas fattiga småbondesöner utan hjälp den dagen, då det bjuds tillfälle att för ett jämförelsevis lågt pris förvärfva en gammal kär fädernetorfva. Men där i en grannsocken kunna samma personer erhålla af staten pengar till inköp af några kvadratmeter hänsynslöst uppjobbad jord!

Jag vet, att man skall möta min framställning med att säga: »ja, men nu är det meningen att bevilja medel för jordbrukskreditens ordnande». Men enstaka ligga de små gårdarne rundt Sveriges land utan möjligheter att hjälpas på det sätt, som lämpar sig för de tätt bebodda trakterna!

Slutligen tillåter jag mig upprepa de ord, som jag fällde vid fjolårets riksdag i en reservation med yrkande i likartad riktning:

»För våra torpare och landtarbetare, som vi nu söka binda vid landet med små dyrbara jordbruksegnahem, skulle det ofta ställa sig ekonomiskt vida gynnsammare, om de finge öfvertaga dylika gamla ofta förfallna lägenheter, hvilkas åbyggnader de själfva kunde nödtorftigt reparera. Sådana småbruk, där skuldsättningen lättare hålles inom rimliga gränser, hafva bättre utsikt att blifva beståndande och bärkraftiga.

Genom att öka egnahemslånefonden i syfte att bereda möjlighet till belåning af sådana äldre lägenheter skulle säkerligen Riksdagen göra en god gärning, ägnad att i många fall värna vårt lands med stora ekonomiska svårigheter kämpande småbondeklass.»

Utskottet. Beträffande Kungl. Maj:ts ifrågavarande framställning gäller om densamma hvad utskottet ofvan under punkt 2 sagt i fråga om ökning af odlingslånefondens kapital.

Hvad motionen vidkommer är syftet med densamma att bereda egnahemslån af statsmedel för förvärfvande af äldre bebyggda lägenheter, hufvudsakligen jordbrukslägenheter. Motionären är nämligen af den uppfattningen, att för närvarande egnahemslån så godt som aldrig medgifves för sådant ändamål. Därutinnan är utskottet emellertid af annan uppfattning; ty så vidt utskottet har sig bekant utlämnas af hushållningssällskapen, hvilka hufvudsakligen förmedla lånen för förvärfvande af jordbrukslägenheter, i ganska afsevärd utsträckning lån för inköp af redan bebyggda lägenheter. Och ehuru det vid ifrågavarande lånerörelses uppkomst måhända ej varit afsedt att understödja förvärf af sådana lägenheter, kan utskottet för sin del ej finna annat än att

lånerörelsens sålunda redan skedda utveckling i den af motionären åsyftade riktningen är i hög grad ägnad att främja egnahemsrörelsens ändamål.

Beträffande härefter motionärens förslag i hvad det afser ökning af egnahemslånefonden, så förelåg vid förra årets Riksdag och afslogs då af Riksdagen framställningar om ökning af fondens kapital, utöfver hvad med 1908 års Riksdags beslut i ämnet afsågs, med samma belopp som nu ifrågasättes. I sitt däröfver afgifna utlåtande yrkade jordbruksutskottet afslag å berörda framställningar och anförde som skäl därför, bland annat, att Kungl. Maj:t kunde antagas något af de närmaste åren förelägga Riksdagen förslag till ordnande af egnahemslånerörelsen efter det den i 1908 års riksdags beslut i ämnet afsedda tid utlupit (d. v. s. efter 1913), därvid frågan gifvetvis komme att blifva föremål för allsidig utredning. Då uppenbarligen detta skäl nu torde gälla i än högre grad, helst enligt hvad utskottet inhämtat en kommitté numera tillsatts för verkställande af utredning och utarbetande af förslag i ämnet, samt enligt hvad ofvan anförts den i motionen ifrågasatta ökningen af fondens kapital ej torde vara nödig för vinnandet af motionärens syftemål, har utskottet icke funnit skäl att biträda motionen.

Utskottet hemställer alltså

att Riksdagen må

I. afslå herr Linders ifrågavarande motion; samt

II. i anledning af Kungl. Maj:ts förevarande proposition

dels till ökning af egnahemslånefondens kapital för år 1912 anvisa ett anslag af 5,000,000 kronor,

dels ock besluta, att af inflytande räntor å de från fonden utlämnade lån skall från och med samma år det belopp, som må återstå, sedan fondens driftkostnader blifvit från räntorna bestridda, tillföras statsverket.

Beträffande sättet för medlens anskaffande torde statsutskottet framdeles komma att afgifva förslag.

Fiskerilånefonden.

5:o) Vidare har Kungl. Maj:t i en till Riksdagen aflåten proposition, nr 186, af den 24 mars 1911, under åberopande af bilagdt utdrag *Fiskerilånefonden.*

af statsrådsprotokollet öfver jordbruksärenden för samma dag, föreslagit Riksdagen att till kapitalökning för fonden för fiskerinäringens befrämjande för år 1912 anvisa ett anslag af 116,000 kronor att utgå af lånemedel.

Berörda statsrådsprotokoll innehåller följande yttrande i ämnet af departementschefen:

»Med anledning af en utaf Kungl. Maj:t vid 1891 års Riksdag gjord framställning beviljade Riksdagen på extra stat för år 1892 ett anslag af 100,000 kronor till inrättande af en fond för fiskerinäringens befrämjande, från hvilken fond, i mån af tillgång och på vissa af Riksdagen angifna villkor, lån finge tilldelas landsting eller hushållningssällskap, som förklarat sig villigt att utlämna låneunderstöd för anskaffande af fiskebåtar och fiskeredskap eller för anläggande af smärre inrättningar för tillgodogörande och förädling af fiskets produkter. Därjämte medgaf Riksdagen, att inflytande räntor å de från fonden utlämnade lån finge ingå till fonden för att tillsammans med dennas öfriga tillgångar användas för det med fonden afsedda ändamål. För höjning af fonden har Riksdagen därefter upprepade gånger beviljat anslag, nämligen år 1899 100,000 kronor, år 1900 100,000 kronor, år 1902 500,000 kronor och år 1905 äfvenledes 500,000 kronor. Sistnämnda bägge anslag anvisades att utgå med, det förra 100,000 kronor förskottsvis under år 1902, 100,000 kronor år 1903, 100,000 kronor år 1904 och 200,000 kronor år 1905 samt det senare 250,000 kronor för hvartdera af åren 1906 och 1907.

Genom nådiga kungörelser den 3 juni 1892, den 19 maj 1893, den 8 februari 1900 och den 12 januari 1904 utfärdades bestämmelser rörande utlämnande af lån från fonden. Enligt sistnämnda kungörelse skulle för det på högst tio år fördelade amorteringslånet åtnjutas räntefrihet första året, under hvilket lånet innehades, men därefter erläggas tre procent årlig ränta å oguldet kapitalbelopp. Vid 1911 års slut beräknas af sådana äldre lån återstå 200,000 kronor.

Hittills hade till fondens förstärkande endast afsatts medel från statsregleringsfonden.

Med detta system bröt man emellertid vid 1907 års riksdag, då, med anledning af Kungl. Maj:ts därom framställda proposition, ändrade bestämmelser rörande fonden för fiskerinäringens befrämjande meddelades.

Riksdagen bemyndigade nämligen då riksgäldskontoret att för hvart och ett af åren 1907—1911 på Kungl. Maj:ts rekvisition till fonden, i mån af behof, öfverlämna medel till så stort belopp, som funnes erforderligt för att tillsammans med till fonden inflytande annuiteter å ut-

lämnade lån och andra fonden tillhöriga medel, med undantag för år 1907, af redan beviljadt statsanslag, ej mindre bestrida nedan nämnda ränteutgift till riksgäldskontoret än äfven tillgodose ett årligt lånebehof af 750,000 kronor. Vidare beslöts, att riksgäldskontoret skulle af fonden erhålla godtgörelse för den ränteutgift, som genom medels öfverlämnande till fonden för riksgäldskontoret förorsakades, att för lån, som från förenämnda för år 1907 afsedda 750,000 kronor utlämnades, och för samtliga de lån, som efter ingången af år 1908 från fonden beviljades, räntan skulle utgå efter 3,6 procent, samt att i öfrigt förut gällande villkor för lån från fonden fortfarande skulle gälla.

Genom nådig kungörelse den 7 augusti 1907 fastställdes de ändrade bestämmelserna af Kungl. Maj:t.

Jämlikt dessa bestämmelser åtnjutes för hushållningssällskap eller landsting beviljadt lån från fonden räntefrihet för första året, under hvilket lånet innehafves, men därefter erlägges årlig ränta, som, beträffande lån utlämnadt från det till fondens förhöjning för år 1907 anvisade anslag af 250,000 kronor, skulle utgå med 3 procent men eljest med 3,6 procent. Därest förfallet kapitalbelopp af hushållningssällskap eller landsting icke inom föreskrifven tid inbetalas, skall å det förfallna beloppet erläggas 6 procent årlig ränta från förfallodagen, till dess betalning sker. De, som af hushållningssällskap eller landsting erhållit låneunderstöd, skola åtnjuta enahanda räntefrihet, som nyss sagts, och får icke af dem fordras högre ränta än som för låneförmedlaren bestämts.

Inom Göteborgs och Bohus län omhänderhafves låneförmedlingen af landstingets förvaltningsutskott, hvaremot inom öfriga län hushållningssällskapen varit låneförmedlare.

Kungl. Maj:t har genom särskilda beslut årligen fastställt fondens fördelning. Under de senare åren har denna bestämts sålunda, att Eders Kungl. Maj:ts befallningshafvande i Göteborgs och Bohus län fått för detta län disponera intill 600,000 kronor och landtbruksstyrelsen för öfriga län intill 150,000 kronor af fonden.

Uti underdånig skrifvelse den 5 november 1910 har nu landtbruksstyrelsen gjort framställning om anvisande af medel till utlåning från ifrågavarande fond äfven efter utgången af år 1911. Därvid har styrelsen öfverlämnat en från Eders Kungl. Maj:ts befallningshafvande i Göteborgs och Bohus län till styrelsen inkommen skrifvelse med därvid fogadt, från fiskeriintendenten i västra distriktet infordradt yttrande i ämnet, däruti meddelats, att under de senaste fyra åren till Göteborgs och Bohus läns landsting inkommit ansökningar om lån ur ifrågavarande fond till nedanstående belopp:

År.	Antal sökta lån.	Summan af sökta lån. Kronor.
1907	257	1,059,300
1908	247	1,080,700
1909	223	999,500
1910	210	1,060,350

Under åberopande af dessa siffror och då fisket inom länet alltjämt utvecklade sig i den riktningen, att större och dyrbarare båtar anskaffades, har fiskeriintendenten förklarat sig sakna anledning antaga, att behofvet af lånen i fråga skulle under de närmaste åren komma att aftaga.

Eders Kungl. Maj:ts bemälde befallningshafvande ifrågasätter för sin del, att för de närmaste fem åren efter 1911 års utgång medel måtte till fonden för fiskerinäringens befrämjande anvisas till så stort belopp, som funnes erforderligt för att tillgodose ett årligt lånebehof från länet af 600,000 kronor.

Landtbruksstyrelsen har i sin förberörda underdåniga skrifvelse meddelat, att för rikets öfriga län, utom Göteborgs och Bohus län, lånebehofvet beträffande ifrågavarande fond varit i ett jämnt stigande. Af den summa, hvarom låneansökningar under år 1910 ingifvits till Göteborgs och Bohus läns landsting, hade 37,5 procent af brist på medel ej kunnat beviljas och hade motsvarande procent för de öfriga länen utgjort 22,1 procent. Ehuru det vore sannolikt, att lånebehofvet inom de senare länen komme att växa i starkare proportion än lånebehofvet inom Göteborgs och Bohus län, hade dock landtbruksstyrelsen funnit sig för närvarande sakna anledning att föreslå någon förändring i det sätt, hvarpå, och det belopp, hvartill medel hittills anvisats till fonden; och hemställde därför landtbruksstyrelsen, att Eders Kungl. Maj:t måtte till Riksdagen aflåta nådig proposition om bemyndigande för riksgäldskontoret att för hvart och ett af åren 1912—1916 på Eders Kungl. Maj:ts rekvisition till fonden för fiskerinäringens befrämjande i mån af behof öfverlämna medel till så stort belopp, som funnes erforderligt för att tillsammans med till fonden inflytande annuiteter å utlämnade lån och andra fonden tillhöriga medel ej mindre bestrida ränteafgift till riksgäldskontoret än äfven tillgodose ett årligt lånebehof af 750,000 kronor.

Hvad här förut anförts synes mig till fullo utvisa, att behofvet af lån till fiskerinäringens understöd alltjämt gör sig kraftigt gällande och

att sålunda åtgärder böra vidtagas för att jämväl efter utgången af år 1911 medel måtte finnas tillgängliga för ifrågavarande ändamål. Bland de åtgärder från statens sida, som bidragit till berörda närings höjande, torde med all säkerhet de från ifrågavarande fond beviljade lånen hafva intagit ett framstående rum, och det torde kunna förutses, att lånebehofvet för framtiden kommer att än ytterligare stegras, särskildt för den händelse förslaget till byggande på statens bekostnad af ett antal fiskehamnar skulle komma att förverkligas. Någon sänkning af det från fonden utgående årliga lånebeloppet, 750,000 kronor, torde således nu icke kunna ifrågasättas.

Enligt de af Eders Kungl. Maj:t genom beslut den 30 december 1910 godkända grunder för förändrad uppställning af riksstaten skall emellertid nödig kapitalökning för fonden för fiskerinäringens understöd hädanefter anvisas såsom anslag å riksstaten. Vid sådant förhållande och då storleken af den kapitalökning, som bör tillföras fonden för möjliggörande af en årlig utlåning af 750,000 kronor svårligen låter sig beräknas för någon följd af år framåt, lärer det erforderliga anslaget böra anvisas allenast för ett år i sänder. Då vidare enligt nämnda grunder fondens ränteafkastning skall tillföras statsverket, kan berörda ränteafkastning icke längre tagas i användning för utlåningsrörelsen. För möjliggörande af en utlåning af 750,000 kronor erfordras följaktligen att fonden tillföres ett kapital motsvarande skillnaden emellan 750,000 kronor och de under året inflytande amorteringarna. Då nu dessa amorteringar i statskontoret beräknats att för år 1912 utgöra 634,000 kronor, skulle den för nämnda år erforderliga kapitalökningen vara lika med 116,000 kronor.

Slutligen tillåter jag mig erinra därom, att enligt grunderna för den föreslagna nya uppställningen af riksstaten, godtgörelse till riksgäldskontoret för ränteutgift icke vidare skall utgå från ifrågavarande fond.

Med åberopande af hvad sålunda anförts och i anslutning till mitt anförande till statsrådsprotokollet den 13 januari 1911 i fråga om framställning till Riksdagen beträffande kapitalökning åt, bland annat, ifrågavarande lånefond, får jag därför hemställa, att Eders Kungl. Maj:t måtte i nådig proposition föreslå Riksdagen att

till kapitalökning för fonden för fiskerinäringens befrämjande för år 1912 anvisa ett anslag af 116,000 kronor att utgå af lånemedel.»

Motion ang. villkoren för lån ur fiskerilånefonden.

I detta sammanhang har utskottet till behandling förehaft en inom Andra kammaren af herr *C. Wallentin* m. fl. väckt motion, nr 68, däri hemställts, att de villkor, som äro stipulerade för återbetalning af lån

från fiskerilånefonden, måtte ändras därhän, att låntagare, som på grund af uteblifven eller felslagen årsförtjänst blifvit urståndsatt att fullgöra föreskrifven ränta och amortering å sådant lån, måtte kunna medgifvas den lindring att för ett sådant år endast förränta lånet.

Såsom skäl härför har motionären anfört:

»Då de personer bland fiskarebefolkningen, som åtnjuta lån ur fiskerilånefonden, i regel äro uteslutande beroende af sin årsförtjänst för att kunna existera och betala ränta och annuitet å lånen, och det icke så sällan händer, att inkomsten af fisket blir så knapp att den endast förslår till en mycket nödtorftig bärgning och sålunda icke lämnar öfverskott till afbetalning å skuld, har det visat sig, att dessa låntagare komma uti allvarliga bryderier i felslagna fiskeår, enär villkoren, som äro stipulerade för fiskerilånens återbetalning, icke medgifva någon lindring för låntagare, som sålunda utan eget förvållande blifvit urståndsatt att fullgöra sin föreskrifna betalningsskyldighet.

Det vore därför synnerligen önskvärdt, att dessa villkor ändrades i så motto, att låneförmedlare — landsting — utan att komma i kollision med dessa af Riksdagen fastställda villkor, hade möjlighet att, där behofvet så kräfde, bevilja den lindring, att låntagare, som af ofvan angifven anledning saknade förmåga att fullgöra sin årsannuitet å erhållet lån, endast finge betala den stipulerade räntan.»

Utskottet. Med Kungl. Maj:ts ifrågavarande framställning afses att, på sätt som betingas af budgetreformen, tillföra fiskerilånefonden medel till så stort belopp, att för år 1912 kan ur fonden tillgodoses ett lånebehof af 750,000 kronor eller enahanda belopp, som under de senare åren kunnat från fonden utgå, och då det stöd, som fiskerinäringen har uti ifrågavarande fond, framgent torde vara af behofvet i snarare ökad än minskad grad, tvekar utskottet icke att biträda Kungl. Maj:ts förevarande framställning.

Vidkommande den af herr Wallentin m. fl. föreslagna ändring i gällande villkor för lån ur fonden får utskottet meddela, att enligt hvad motionären uppgifvit den af landstinget i Göteborgs och Bohus län, hvilken landsdel väl egentligen med motionen afses, tillsatta fiskerinämnden i egenskap af förmedlare af fiskerilånen i regel bestämmer amorteringstiden för af nämnden utlämnade lån till 5—8 år. Emellertid medgifva gällande villkor för lån ur fonden en utsträckning af lånetiden intill tio år. Därest alltså nämnden för framtiden använde sig af längre amorteringstid än nu för sina lån ur fonden och sålunda nedbringade annuiteternas belopp, synes det utskottet, som om nämnden eller landstinget, som det ju enligt gällande förordning tillkommer att inom sitt

område befordra näringarnas utveckling, skulle utan alltför afsevärda uppoffringar kunna träda emellan vid de säkerligen ganska sällsynta fall, då det af motionären ifrågasatta anståndet med fullgörandet af någon annuitet vore af behofvet, hvadan för ernåendet af motionens i sig själft behjärtansvärda syfte ändring i villkoren för lån ur fonden med däraf härflytande rubbningar af grunderna för amorteringen af de till låneförmedlarna från fonden utlämnade lånen ej lämpligen torde böra för ändamålet vidtagas.

På grund af det anförda hemställer utskottet,

att Riksdagen må

I. till kapitalökning för fonden för fiskerinäringens befrämjande för år 1912 anvisa ett anslag af 116,000 kronor; samt

II. afslå herr Wallentins m. fl. förevarande motion.

Beträffande sättet för ifrågavarande medels anskaffande torde statsutskottet framdeles afgifva förslag.

I likalydande inom kamrarna väckta, till utskottet remitterade motioner, nr 107 i Första kammaren af herr M. Lyckholm m. fl. och nr 361 i Andra kammaren af herr C. L. Olausson m. fl., har framställning gjorts, att Riksdagen, i sammanhang med anvisande af medel till kapitalökning för fonden för fiskerinäringens befrämjande, enligt Kungl. Maj:ts proposition nr 186, måtte för beredande under år 1912 af bidrag till förmedlare af lån för nämnda lånefond för betäckande af för dem genom lånerörelsen uppkommande kostnader och möjliga förluster med belopp, motsvarande för hvarje låneförmedlare en half procent af den ej till betalning förfallna kapitalskuld, hvarå låneförmedlaren på grund af från lånefonden utbekomna statslån vid samma års början häftat till staten, såsom driftkostnader under nämnda år för nämnda fond förslagsvis bevilja ett belopp af 10,000 kronor, att utgå direkt af fondens afkastning.

Öfver dessa framställningar har utskottet i annat sammanhang afgifvit yttrande, hvarom utskottet ansett sig här böra erinra.

Norrländska nyodlingsfonden.

Norrländska nyodlingsfonden.

6:o) I proposition, nr 188, af den 24 mars 1911 har Kungl. Maj:t under åberopande af bilagdt utdrag af statsrådsprotokollet öfver jordbruksärenden för samma dag föreslagit Riksdagen att till ökning af norrländska nyodlingsfondens kapital för år 1912 anvisa ett anslag af 210,000 kronor att utgå af lånemedel.

Till nämnda statsrådsprotokoll har departementschefen anfört följande i ämnet:

»I anledning af Kungl. Maj:ts i ämnet gjorda framställning beslöt

1906 års Riksdag inrättandet af en särskild fond å 300,000 kronor för befrämjande af uppodling af jord i Norrland och Dalarne, från hvilken fond, i mån af tillgång, lån finge tilldelas landsting eller hushållningssällskap, som förklarat sig villigt att utlämna låneunderstöd till mindre jordbrukare för uppodling af till åker lämplig mark. I sammanhang härmed godkände Riksdagen vissa allmänna villkor och bestämmelser för erhållande och tillgodonjutande af lån ur fonden samt bemyndigade riksgäldskontoret att för ändamålet under år 1907 i mån af behof tillhandahålla statskontoret ett belopp af högst 100,000 kronor. Riksdagen medgaf tillika, att inflytande räntor å de från fonden utlämnade lån finge ingå till fonden för att tillsammans med fondens öfriga tillgångar användas för det med fonden afsedda ändamål. Fonden skulle förvaltas af statskontoret och ej vara skyldig att till riksgäldskontoret erlägga någon ränta.

Den 22 juni 1906 (Sv. Förf:s nr 58) utfärdade Kungl. Maj:t nådig kungörelse angående villkoren för lån från denna fond, som benämndes norrländska nyodlingsfonden, af innehåll, bland annat, att landtbruksstyrelsen skulle äga att efter pröfning af gjorda framställningar bevilja hushållningssällskap eller landsting lån från fonden, med åliggande för styrelsen att om beviljade lån meddela uppgift till statskontoret.

Sedermera har 1907 års Riksdag på framställning af Kungl. Maj:t bemyndigat riksgäldskontoret att under år 1908 i mån af behof tillhandahålla statskontoret ett belopp af högst 100,000 kronor att tillföras ifrågavarande fond.

Då det emellertid fanns behöfligt, att fondens tillgångar ökades, har 1908 års Riksdag, med bifall till Eders Kungl. Maj:ts i ämnet gjorda framställning, bemyndigat riksgäldskontoret att, i mån af behof, tillhandahålla statskontoret under år 1908 ett belopp af högst 100,000 kronor utöfver redan bestämda högst 100,000 kronor samt under år 1909 ett belopp af högst 300,000 kronor att tillföras nämnda fond.

Härefter har, enligt hvad Riksdagen i särskilda skrifvelser senast den 25 maj 1910 meddelat, med bifall till Eders Kungl. Maj:ts därom gjorda framställningar, Riksdagen bemyndigat riksgäldskontoret att under ett hvart af åren 1910 och 1911 i mån af behof tillhandahålla statskontoret medel att tillföras omförmälda fond till så stort belopp, som funnes erforderligt för att tillsammans med till fonden inflytande annuiteter å utlämnade lån och andra fonden tillhöriga medel tillgodose ett lånebehof af 300,000 kronor för hvartdera året.

Landtbruksstyrelsen har nu i underdånig skrifvelse den 4 februari 1911 gjort framställning om vidtagande af åtgärder i syfte att tillföra fonden ytterligare medel. Af denna framställning framgår bland annat följande,

Från nämnda fond hafva under år 1907 beviljats 273 lån med ett sammanlagdt belopp af 96,980 kronor, fördelade på följande sätt:

Jämtlands	län	9	lån	å tillhopa	4,105	kronor,	
Västerbottens	»	164	»	» »	55,950	»	och
Norrbottens	»	100	»	» »	36,925	»	.

Under år 1908 beviljades tillhopa 527 lån med ett sammanlagdt belopp af 190,675 kronor, hvaraf belöper på

Kopparbergs	län	14	lån	å tillhopa	3,890	kronor,	
Gäfleborgs	»	30	»	» »	9,632	»	
Jämtlands	»	48	»	» »	20,668	»	
Västerbottens	»	347	»	» »	124,865	»	och
Norrbottens	»	88	»	» »	31,620	»	.

Under år 1909 hafva 775 lån beviljats till sammanlagdt belopp af 300,212 kronor, hvaraf belöper på

Kopparbergs	län	22	lån	å tillhopa	8,115	kronor,
Jämtlands	»	50	»	» »	21,562	»
Västerbottens	»	493	»	» »	189,980	»
Norrbottens	»	210	»	» »	80,555	»

Vidare har under år 1910 beviljats 659 lån till sammanlagdt belopp af 232,018 kronor, hvaraf belöper på

Kopparbergs	län	7	lån	å tillhopa	1,950	kronor,	
Gäfleborgs	»	42	»	» »	13,174	»	
Jämtlands	»	52	»	» »	22,895	»	
Västerbottens	»	338	»	» »	119,230	»	och
Norrbottens	»	220	»	» »	74,769	»	

För år 1911 har slutligen beviljats 787 lån å tillhopa 299,995 kronor, däraf för

Kopparbergs	län	16	lån	å tillhopa	5,790	kronor,
Gäfleborgs	»	24	»	» »	7,595	»
Jämtlands	»	74	»	» »	32,450	»
Västerbottens	»	420	»	» »	143,220	»
Norrbottens	»	253	»	» »	110,940	»

hvilken sistnämnda summa dock icke ännu är i detalj beviljad. Dessutom har under innevarande år af Västerbottens läns hushållningssällskap begärts ytterligare lån från denna fond till belopp af 15,340 kronor.

Under hänvisning till omförmälda tablå har landtbruksstyrelsen vidare framhållit, hurusom det tillfälle, som genom ifrågavarande fond blifvit beredt för mindre jordbrukare inom Norrland och Dalarne att för uppodling af till åker lämplig mark erhålla lån af statsmedel, omfattats med stort intresse.

Med afseende å de stora belopp, hvilka begärts och beviljats för utlämnande af lån under innevarande år, och då anledning funnes antaga, att under år 1912 liknande lånebehof fortfarande komme att uppstå inom de norrländska länen, syntes det landtbruksstyrelsen, att ytterligare medel borde tillföras fonden, så att under år 1912 måtte kunna utlämnas lån till belopp af högst 300,000 kronor.

Statskontoret har uti infordradt underdånigt utlåtande den 16 februari 1911 förklarat sig icke hafva något att erinra mot bifall till landtbruksstyrelsens ifrågavarande framställning.

Gagnet af den från ifrågavarande fond lämnade lånehjälp framgår af den stora utsträckning, hvari fonden under de gångna åren blifvit anlitad, något som synes mig så mycket mera beaktansvärdt och tillfredsställande, som det alltmera torde hafva blifvit ett nationellt önskemål att från statens sida verksamt understödja den norrländska jordbruksbefolkningens sträfvan att lägga nya områden under kultur.

Under sådana förhållanden och då statens förevarande lånerörelse torde få betraktas såsom ett af de verksammaste medlen att befordra de nordliga bygdernas uppodlande, tvekar jag icke att tillstyrka bifall till landtbruksstyrelsens nu gjorda framställning om vidtagande af åtgärder för tillgodoseende äfven under år 1912 af ett lånehehof från ifrågavarande fond af 300,000 kronor.

Enligt de af Eders Kungl. Maj:t genom beslut den 30 december 1910 godkända grunder för förändrad uppställning af riksstaten skall nödig kapitalökning för norrländska nyodlingsfonden emellertid hädanefter anvisas såsom anslag på riksstaten.

Jämlikt af statskontoret uti underdånig skrifvelse den 14 december 1910, med beräkning af statsverkets inkomster för år 1912, meddelad uppgift, skulle för fortsatt utlåning under år 1912 i samma skala och efter enahanda grunder som förut erfordras, utöfver inflytande räntor och amorteringar, ytterligare ett belopp af 190,000 kronor. Då emellertid fondens å år 1912 belöpande ränteafkastning, som vid beräkningen af statsverkets inkomster för nämnda år upptagits till 20,000 kronor, efter budgetreformens genomförande skall uppföras såsom tillgång i riksstaten, kunna inflytande räntebelopp ej vidare omedelbart tagas i anspråk för utlåningen, utan lärer, för möjliggörande af en utlåning från

fonden jämväl år 1912 af 300,000 kronor, ofvannämnda belopp 190,000 kronor böra höjas med 20,000 kronor. Såsom kapitalökning till fonden bör således å riksstaten uppföras ett anslag af 210,000 kronor.

På grund häraf och i anslutning till mitt anförande till statsrådsprotokollet den 13 januari 1911 i fråga om kapitalökning åt, bland andra, ifrågavarande lånefond, hemställer jag, att Eders Kungl. Maj:t måtte i nådig proposition föreslå Riksdagen att

till ökning af norrländska nyodlingsfondens kapital för år 1912 anvisa ett anslag af 210,000 kronor att utgå af lånemedel.»

Utskottet.

Framställningen i fråga afser att sätta norrländska nyodlingsfonden i stånd att i likhet med föregående år för år 1912 tillgodose ett lånebehof af 300,000 kronor. Då det är en angelägenhet af största vikt, att ändamålet med ifrågavarande fond varder behörigen tillgodosedt, samt, att döma af den utsträckning, hvari fonden under de gångna åren blifvit anlitad, för nästa år torde kunna förutses behof af lån från densamma i ej mindre omfattning än under de sista åren, får utskottet hemställa,

att Riksdagen må till ökning af norrländska nyodlingsfondens kapital för år 1912 anvisa ett anslag af 210,000 kronor.

Beträffande sättet för medlens anskaffande torde statsutskottet komma att framdeles afgifva yttrande.

Jordförmedlingsfonden.

Jordförmedlingsfonden.

7:o) Slutligen har Kungl. Maj:t i en till Riksdagen den 24 mars 1911 aflåten proposition, nr 191, under åberopande af bilagdt utdrag af statsrådsprotokollet öfver jordbruksärenden för samma dag, föreslagit Riksdagen att

dels till kapitalökning för jordförmedlingsfonden för år 1912 anvisa ett anslag af 800,000 kronor att utgå af lånemedel;

dels medgifva, att Kungl. Maj:t må under nämnda år disponera fondens samtliga kapitaltillgångar till förlagslån åt hushållningssällskap samt åt aktiebolag och föreningar, hvilka hafva till uppgift att befrämja förvärfvandet af egna hem, under förutsättning, beträffande aktiebolag och föreningar, att dessa af Kungl. Maj:t vid pröfning i hvarje särskildt fall, i den ordning Kungl. Maj:t finner godt föreskrifva, finnas bereda

tillräcklig trygghet för att deras verksamhet bedrifves på ett oegennyttigt och ändamålsenligt sätt, och under villkor att deras bolagsordningar eller stadgar äro upprättade i öfverensstämmelse med af Kungl. Maj:t särskildt föreskrifna grunder;

dels besluta, att för ifrågavarande lånerörelse skola gälla samma allmänna bestämmelser som hittills;

dels ock medgifva, att Kungl. Maj:t må äga meddela de ytterligare föreskrifter, som i afseende å ifrågavarande lånerörelse kunna finnas erforderliga.

Till förberörda statsrådsprotokoll har departementschefen i detta ärende anfört följande:

»Med bifall i hufvudsak till hvad Kungl. Maj:t i nådig proposition angående bildande af en jordförmedlingsfond föreslagit, bemyndigade 1907 års Riksdag riksgäldskontoret att under åren 1908—1909 tillhandahålla statskontoret ett belopp af högst 2,000,000 kronor samt medgaf, att Kungl. Maj:t finge under nämnda år disponera fondens samtliga kapitaltillgångar till förlagslån åt hushållningssällskap samt åt aktiebolag och föreningar, hvilka hade till uppgift att befrämja förvärfvandet af egna hem. Å lyft lånebelopp skulle erläggas ränta från lyftningsdagen efter fyra procent. Riksgäldskontoret skulle af fondens medel erhålla godtgörelse för den ränteutgift, som genom ofvanberörda medels öfverlämnande till fonden för riksgäldskontoret förorsakades. Till fonden inflytande kapitalbetalningar och räntor, i den mån de icke åtginge till ersättande af riksgäldskontorets ränteutgift, finge intill utgången af år 1909 tilläggas fondens kapital. För lånerörelsen skulle gälla vissa af Riksdagen antagna allmänna bestämmelser, hvilka fastställdes af Kungl. Maj:t genom kungörelse den 28 juni 1907 (Sv. förf. saml. nr 49), hvarefter Kungl. Maj:t den 29 november 1907 utfärdade kungörelse med särskilda föreskrifter till iakttagande af hushållningssällskap, aktiebolag eller föreningar, hvilka vilja erhålla statslån från nämnda fond. (Sv. förf. saml. nr 120.)

Enligt skrifvelse den 24 maj 1909 har Riksdagen, uppå nådig proposition, bemyndigat riksgäldskontoret att under åren 1910 och 1911 tillhandahålla statskontoret för utlämnande af lån från jordförmedlingsfonden så stort belopp, att detta tillsammans med hvad som under åren 1908 och 1909 af för dessa år anvisade medel blifvit för ändamålet till statskontoret öfverlämnadt, uppginge till högst 2,000,000 kronor, äfvensom medgifvit, att Eders Kungl. Maj:t ägde under åren 1910 och 1911 disponera fondens samtliga kapitaltillgångar till förlagslån åt hushållnings-

sällskap samt åt aktiebolag och föreningar, hvilka hade till uppgift att befrämja förvärfvandet af egna hem. Tillika beslöt Riksdagen, att för ifrågavarande lånerörelse skulle gälla samma allmänna bestämmelser som dittills, samt föreskref, att riksgäldskontoret skulle af fonden erhålla godtgörelse för den ränteutgift, som genom ofvanberörda medels öfverlämnande till fonden för riksgäldskontoret förorsakades. Slutligen medgafs, att till fonden inflytande kapitalafbetalningar och räntor, i den mån de icke åtginge till ersättande af riksgäldskontorets ränteutgift, finge intill utgången af år 1911 tilläggas fondens kapital.

Såsom af det anförda framgår, finnas endast till innevarande års slut medel för här ifrågavarande ändamål anvisade. Då emellertid de skäl, som i statsrådsprotokollet öfver jordbruksärenden den 9 april 1907 af dåvarande departementschefen åberopades för bildande af en jordförmedlingsfond, alltjämt äga sin fulla giltighet, synes det mig synnerligen önskvärdt, att Eders Kungl. Maj:t äfven efter utgången af innevarande år blir satt i tillfälle att genom utlämnande af lån af ifrågavarande slag underlätta inköpet af till utstyckning i mindre lägenheter lämpliga jordområden. Detta är ock så mycket mera af behofvet påkalladt, som det visat sig, att egnahemsrörelsen år ifrån år omfattas med alltjämt växande intresse.

Enligt de af Eders Kungl. Maj:t genom beslut den 30 december 1910 godkända grunder för förändrad uppställning af riksstaten skall emellertid hädanefter nödig kapitalökning för jordförmedlingsfonden anvisas såsom anslag på riksstaten.

Fondens utlånta kapital beräknas af statskontoret i dess underdåniga skrifvelse den 14 december 1910 med beräkning af statsverkets inkomster för år 1912 att vid 1911 års utgång uppgå högst till 2,000,000 kronor, hvilket skulle komma att motsvaras af en skuld till riksgäldskontoret å samma belopp. Kapitalåterbetalningarna å lån låta sig icke på förhand beräknas, då de i allmänhet skola verkställas allenast i mån af egendomarnas försäljning.

Utlåningen från denna fond har hittills belöpt sig till:

år 1908 kronor 533,000, år 1909 kronor 246,600 och år 1910 kronor 392,900, eller tillsammans för dessa tre år 1,172,500 kronor; alltså i medeltal närmare 400,000 kronor om året. Därest lånebehofvet icke visar sig större än hittills, skulle det anslag, som bör i riksstaten för år 1912 uppföras såsom kapitalökning för fonden, kunna begränsas till 400,000 kronor, helst under närmaste år kapitalafbetalningar i icke alltför ringa omfattning kunna, jämlikt de bestämmelser, som gälla för

återbetalning af från jordförmedlingsfonden utbekomma lån, väntas tillflyta fonden. Då emellertid Riksdagens afsikt hittills varit, att intill 1,000,000 kronor om året böra vara för ändamålet disponibla, i händelse af behof, synes anslaget böra för år 1912 bestämmas till 800,000 kronor.

Vid bifall till hvad sålunda föreslagits kommer, jämlikt förenämnda grunder för förändrad uppställning af riksstaten, räntegodtgörelse till riksgäldskontoret från denna fond ej vidare att äga rum; ej heller skola inflytande räntor framdeles tilläggas fondens kapital.»

Med åberopande af hvad sålunda anförts och i anslutning till sitt anförande till statsrådsprotokollet den 13 januari 1911 i fråga om framställning till Riksdagen beträffande kapitalökning åt, bland annat, ifrågavarande lånefond, hade departementschefen tillstyrkt aflåtandet af förevarande proposition.

Utskottet. Med afseende å hvad statsrådsprotokollet i ämnet innehåller och då ifrågavarande fond är af synnerligen stor betydelse för egnahemsrörelsens sunda utveckling, särskildt för dess skyddande från den osunda jordspekulationen, får utskottet, som ej haft något att erinra vare sig emot beloppet af fondens ifrågasatta kapitalökning eller i öfrigt, hemställa,

att Riksdagen må

dels till kapitalökning för jordförmedlingsfonden för år 1912 anvisa ett anslag af 800,000 kronor,

dels medgifva, att Kungl. Maj:t må under nämnda år disponera fondens samtliga kapitaltillgångar till förlagslån åt hushållningssällskap samt åt aktiebolag och föreningar, hvilka hafva till uppgift att befrämja förvärfvandet af egna hem, under förutsättning, beträffande aktiebolag och föreningar, att dessa af Kungl. Maj:t vid pröfning i hvarje särskildt fall, i den ordning Kungl. Maj:t finner godt föreskrifva, finnas bereda tillräcklig trygghet för att deras verksamhet bedrifves på ett oegennyttigt och ändamålsenligt sätt, och under villkor att deras bolagsordningar eller stadgar äro upprättade i öfverensstämmelse med af Kungl. Maj:t särskildt föreskrifna grunder;

dels besluta, att för ifrågavarande lånerörelse skola gälla samma allmänna bestämmelser som hittills;

dels ock medgifva, att Kungl. Maj:t må äga meddela de ytterligare föreskrifter, som i afseende å ifrågavarande lånerörelse kunna finnas erforderliga.

Beträffande sättet för anskaffande af medlen i fråga torde statsutskottet framdeles komma att afgifva förslag.

Stockholm den 19 maj 1911.

På jordbruksutskottets vägnar:

THEODOR ODELBERG.

Reservationer:

Vid *punkt 3* (ang. ifrågasatt ny odlingslånefond)

af herrar *T. Alfred Petersson*, *D. Persson* och *G. A. E. Kronlund* mot vissa delar af utskottets motivering; samt

af herrar *N. Persson*, grefve *R. G. Hamilton* och friherre *J. Gyllenstierna;*

vid *punkt 4* (ang. egnahemslånefonden)

af herr *Aaby A. W. Ericsson* mot viss del af utskottets motivering; samt

af herrar friherre *G. L. De Geer*, *D. Persson*, *N. Persson*, grefve *R. G. Hamilton* och *G. A. E. Kronlund*, hvilka ansett, att utskottet bort hemställa,

att Riksdagen i anledning af Kungl. Maj:ts proposition och herr Linders' ifrågavarande motion må,

dels till ökning af egnahemslånefondens kapital för år 1912 anvisa ett anslag af 7,000,000 kronor,

dels ock besluta, att af inflytande räntor å de från fonden utlämnade lån skall från och med samma år det belopp, som må återstå, sedan fondens driftkostnader blifvit från räntorna bestridda, tillföras statsverket.

vid *punkt 5* (angående fiskerilånefonden)

af herrar *D. Persson*, grefve *R. G. Hamilton*, *G. A. E. Kronlund* och *C. H. Wallentin*.

Det skulle här antecknas, att herr *P. Paulson* icke deltagit i den slutliga behandlingen af *punkterna 1—3*, herr *A. H. Fahlén* icke i behandlingen af *punkterna 3—7* och herr *G. Jansson* icke i den slutliga behandlingen af *punkterna 5—7*.